

An Gannas

© 2012

© gwirbryntyans Mis-Gortheren 2012; dyllys gans Kowethas an Yeth Kernewek ISSN 1469 705X

gwiasva: www.cornish-language.org

niver 427

Mis-Gortheren 2012

pris £1.50

Menhir Tristan

Kedhlow a-dro dhe Gastellik
an Myghtern Margh, yn Alban

(folennow 3-4)

folenn 2

❖ Rag Dyskadoryon;
Etholans an Gesva;

folennow 3-4

❖ Glaw Munys;

folennow 4-5

❖ Lyther a Alban;

folenn 5

❖ Nawbedrek;

folennow 5-6

❖ Pennseythun 2012;

folenn 6

❖ Kerdh;

folennow 6-7

❖ An Sorr ha'n Own, 1;

folenn 8

❖ Kesstrif Keskeltek ~
Gwayn rag Kernow;

folennow 9-10

❖ Hwedhel ~ An Men
Ow Leska;

folennow 10-11

❖ Lyther a Gembra;

folennow 12-14

❖ Tro an Avon gans
Kylgh Kernewek;

folenn 14

❖ Koloven Bersonel;

folenn 15

❖ Krowseryow;

folenn 16

❖ Trigvaow.

Kesva an Taves Kernewek
Dydh rag
Dyskadoryon
a-dhiworth Polin Prys

Dyllo a wren kynsa kedhlow a-dro dhe nessa Dydh rag Dyskadoryon, restrys gans an Gesva - henna a vydh dy'Sadorn an 6^a vis-Hedra 2012. Nyns eus travydh arall restrys y'n eur ma, marnas an dydhyas. Pella derivadow dhe dhos.

Kesva an Taves Kernewek
Etholans 2013
a-dhiworth Tim Hambly,
Skrifennyas an Kowethas

Pub teyr blydhen res vydh dhe eseli Kowethas an Yeth Kernewek dewis eseli nowydh Kesva an Taves Kernewek. An nessa etholans a vydh y'n vlydhen a dheu.

Hanwesigethow dhe'n Gesva nowydh (blydhnyow 2013 – 2016) yw govynnys lemmyn.

Mar mynn nebonan henwel ombrofyer dhe vos dewisys dhe'n Gesva, gwres dannvon hanow, ha skoedhys gans eyl den, dhe Maureen Pierce, Skrifennyades an Gesva dhe'n drigva a syw (nyns yw res dhe'n hanwesik bos esel an Kowethas).

Rag may hwothvo eseli an Kowethas neppyth yn kever an tus a vynn sevel, pub hanwesigeth a dal synsi ynni 'areth dewisyans' berr bys yn 75 ger, skrifys gans an ombrofyer y/hy honan, yn Kernewek ha Sowsnek, hag a vydh dannvenys gans an paper dewisyans. Kusulys yw an ombrofyer dhe dhiskwedhes manylyon berr yn y/hy hever, tremmynnow an yeth a vri dhodho/dhedhi ha pyth pynag arall a vynnons an eseli dhe wodhvos.

Ynwedh y hwovynnir afydhians skrifys bos

an ombrofyer parys dhe servya a-ji dhe'n Gesva.

Hanwesigethow a dal bos dannvenys dhe:

Maureen Pierce

Skrifennyades an Gesva

16 Fordh Trelawney (*Trelawney Road*)

Kelliwik (*Callington*)

Kernow, PL17 7EE

kyns an 15^{ves} a vis-Gwynngala 2012

Glaw Munys
gans Ken George

Diwedh mis-Ebrel yth ith dhe bennskol Marburg yn Almayn, le mayth esa kuntelles skiansek a-dro dhe Vretonek Kres. Yn mysk an paperyow profys, yth esa onan gans Anders Jørgensen (Pennskol København), a-dro dhe'n geryow Bretonek *bihan* ha *munud*. Ev a dhiskwedhas, dell yw usys, bos *bihan* devnydhys gans henwyn unplek, po gans henwyn onanderyek¹: ha *munud* a gevyr yn fenowgh gans henwyn liesplek, po gans henwyn kuntellek.

Tra a vern – ev a diskudhas bos an keth patron gans an geryow Kernewek **byghan** ha **munys**. Ottomma oll an dustuni rag Kernewek kuntellys gans Jørgensen, (ha moy na veu notys ganso, merkys dre sterennik *):

(1a) *byghan* avel hanow-gwann, war-lergh hanow unplek

MC ² .053	<i>ze worte vn lam beghan</i>
OM.0397	<i>my ham gurek ham flogh byghan</i>
*OM.0806	<i>flogh byen nowyth gynys</i>
OM.0810	<i>avel flogh byhan maylys</i>
OM.1269	<i>vn pols byhan alemma</i>
*PC.0091	<i>the wruthyl vn pols byhan</i>
PC.3004	<i>vn pols byan lafurye</i>
*RD.1635	<i>vn pols byan</i>

¹ **onanderyek**, *singulative*

² rag styr an berrheansow a-dhiworth lyenn hengovek Kernewek, mir orth An Gerlyver Meur, Kesva an Taves Kernewek, 2009, ISBN 978-1-902917-84-9, folemnnow 12-17

BM.0078	<i>vniversite vyen</i>
BM.0169	<i>mytern yn bryton vyan</i>
BM.0517	<i>nynsus in breten vyen</i>
BM.1550	<i>benen gans the flogh byen</i>
BM.3629	<i>maria the vap byen</i>
*BK02.361	<i>lehan veen</i>
TH.04r	<i>nag o offence bean</i>
TH.19r	<i>war questyon bean</i>
TH.24v	<i>An pith ew tra vean</i>
TH.28v	<i>mas tra vean ha fawt bean</i>
TH.28v	<i>in kythsame lesson bean</i>
TH.32r	<i>mas parcell bean a aphrica</i>
*BOD.034	<i>beez beean</i>
*BOD.037	<i>beez nessa beean</i>
*NGNB.6	<i>ma lever bean rebbam</i>
*LV.020	<i>Bez bêan</i>
*LV.036	<i>Kopfar bian</i>
*LV.037	<i>Kor bîan</i>
*LV.040	<i>Crybman Bîan</i>
*LV.116	<i>Pig bihan</i>
*AB.045b	<i>Mêan bîan</i>
*AB.049a	<i>meneth bîan</i>
AB.057b	<i>Marh bîan</i>
*AB.063c	<i>Kledha bîan</i>
*AB.078b	<i>Skouarnog bîan</i>
*AB.078c	<i>Liver bîan</i>
*AB.080a	<i>Gurhal bîan</i>
*AB.084b	<i>Morthol bian</i>
*AB.124a	<i>Pig bihan</i>
*AB.295a	<i>meneth bîan</i>
*CGEL.51	<i>an gerlevran bîan Brethonek-ma</i>
PV.074	<i>coos bîan</i>
*PV.083	<i>Collibiggan</i>
*PV.179	<i>Trevean</i>

(1b) *byghan* avel hanow-gwann, war-lergh hanow onanderyek*AB.245a *An lÿzûan bîan*(2) *byghan* avel hanow-gwann, war-lergh hanow liesplek

*OM.1438	<i>ha tus vyan ha tus vras</i>
*PC.2643	<i>ha war gas flehes vyan</i>
BM.1676	<i>why hakis flehys vyan</i>
BM.1692	<i>orth flehys gruegh ha byen</i>
*CGEL.17	<i>neb levro bîan</i>

(3) *munys* avel hanow-gwann, war-lergh hanow unnplek(?)BM.0096 *pe dyth munys kewsovghwy*(4a) *munys* avel hanow-gwann, war-lergh hanow liesplek

PC.0438	<i>han re mvnys ow tene</i>
BM.3223	<i>yma oma kuen munys</i>
TH.36v	<i>an questonow menys</i>
*GCJK	<i>tacklow meenez</i>
*GCJK	<i>tacklow menez</i>
FCNCT	<i>an Pysgaz miniz</i>
*LV.116	<i>Pokkys miniz</i>
AB.169c	<i>Pokkys miniz</i>
FCNCB	<i>an pusgaz miniz</i>
MSWP.14	<i>Der tacklow minniz</i>
MSWP.14	<i>en tacklow minnis</i>

(4b) *munys* avel hanow-gwann, war-lergh hanow kuntellek*LV.116 *Pliv miniz*

Jørgensen a dhispletyas an niverow yndellma:

avel hanow-gwann	byghan	munys
war-lergh hanow unnplek	(1)	(3)
po onanderyek	42	1?
war-lergh hanow liesplek	(2)	(4)
po kuntellek	5	12

Kler yw bos **byghan** kelmys orth henwyn unnplek, ha **munys** kevys gans henwyn liesplek. An unn ensampel a **munys** gans hanow unnplek yw:

BM.0096 *pe dyth munys kewsovghwy*

mes yw an ger **dyth** yn hwir hanow unnplek? Nyns yw an ger ma kevys yn le vyth arall yn Kernewek, nag yn Bretonnek nag yn Kembrek. Tus a lever y teu diworth an ger Latin *dictum*, hag y styr yn Sowsnek yw 'saying'; mes martesen hemma yw kamm yn tien, hag yth yw neb hanow kuntellek anaswonny.

Ynwedh, y skrif Jørgensen, y koedh dhyn mires arta orth an linenn:

BM.3224 *v lon bowyn dufunys*

hag a veu treyllys yn Sowsnek avel 'five beef steers minced'. Martesen styr an ger *dufunys* yw an konter: 'unminced'.

Kyn nag yw kevys dyffrans a'n par **byghan** / **munys** yn Kembrek, Jørgensen a grys y vos

pur goth, ow tos martesen diworth termyn an Romanes. Yn Latin, *parva* a vedha devnydhys gans henwyn unnplek ha liesplek, mes *minūtus* gans henwyn liesplek hepken. Ha ny yllir usya an geryow Sowsnek *small* ha *little* y'n keth maner poran. Yma geryow haval yn Danek: *små* a vedha kelmys gans an liesplek ha *lille* gans an unnplek.

Styr war-lergh an ger **munys** yw 'skwardys dhe demmyn', po yn Sowsnek, '*crushed, broken into little bits, cut into small pieces*'. Hemma a dhiskwedh prag yth yw kelmys gans henwyn kuntellek. Rag ensampel, yn Bretonek y leverir *glav bras* (Sowsnek '*heavy rain*') ha *glav munud* (Sowsnek '*light rain*'). Gwren ni notya bos **glaw** hanow kuntellek: glaw a yll bos rennys dhe **glawennow**. Ytho, y fia da leverel **glaw bras** ha **glaw munys** yn Kernewek.

Lyther a Alban a-dhiworth Yowann Byghan (agan kesskrifer arbennik albanek)

Myghtern Margh

Kynsa Rann:

Kastellik Margh

Yma agan treth faverys yn Galloway dhe Rockcliffe (skeusenn a-ugh), trev vyghan hag a omgyv neb 30 mildir dhe'n howlsedhes a'n le mayth eson ow triga. Tamm a-ugh an treth, war wodolgh, yma kryllas pur goth henwys *The Mote of Mark*, ow styrya Mot (po Kastellik) Margh. An Margh ma o Margh Myghtern Dumnonia, gwylaskor hen hag a gensynsi an powyow yw henwys hedhyw Kernow, Dewnens

ha Gwlas an Hav. Ytho, prag yth o kastellik yn Alban, kansow a vildiryow a-bell, dinan rag Myghtern Kernow?

Kleudhyow hendhyskoniethel y'n blydhynyow 1913 ha 1973 a dhiskwedh bos Mot Margh kevannedhys y'n pypmes hag y'n hweghves kansblydhynyow. Le a vri o, kyn fe byghan. Yth o porth a roweth y'n wlaskor brythonek Rheged. Nans yw lies kansblydhen re bia mell pur ogas ynter kordhow an gledhbarth ma ha kordhow hag yn Kembra hag yn Kernow. Dres termyn rewl an Romanyon, kordh an wlaskor Rheged o henwys *Cornovii*, an keth hanow poran ages kordh Kernow. Martesen an mell a besyas awos bos lieskweyth esya y'n dydhyow pell na vyajya dres an mor ages lavurya dres an tir. Dell hevell, Mot Margh a besyas avel porth a vri bys dhe'n seythves kansblydhen, erna veu distruys, martesens gans an *Angles* a *Northumbria*.

Myghtern Margh Kernow (Latin *Marcus*, Kembrek *March*, Bretonek *Marc'h*) a vywas y'n hweghves kansblydhen. Hedhyw yth yw ev gwell aswonnys y'n henhwedhlow Myghtern Arthur avel ewnter Tristan ha gour Yseult. Y'n hwedhel, hag a dhallathas martesens yn Kernow, Margh a dhanvonnas Tristan avel proksi dhe Iwerdhon rag hedhes arta dhe Gernow y venynbries-dhe-vos, an bennseviges Yseult po Isolde. Der eva diwes hudel, Tristan hag Yseult a goedhas yn kerensa an eyl gans y gila, ha Myghtern Margh, pur serrys, a'ga helghyas ha'ga ladha. Agan bardh Caradar (A.S.D. Smith) a skrifas vershyon bryntin prydydhyek kernewek an hwedhel, 'Tristan hag Ysolt' nans yw nebes blydhynyow.

Wrmonoc a Landevenneg, Breten Vyghan (Landévennec yn furv frynkekhes), kloerek kresoesel bretonek hag a skrifas Bywnans Sen

Pol de Leon (Kastell Paol yn Bretonek), a gampoell 'Myghtern Margh, hag a'n jeves an hanow arall Quonomorus'. Skrifys ynwedh Cunomor(us), an hanow ma a styr 'Ki an Mor' ha, dell hevell, yth yw an Myghtern Margh ha'n Myghtern Cunomorus ma an keth den.

Myghtern Margh a Gernow (herwydh henravyans)

Dell woer lies huni, yma men-bedh ogas dhe Fowydh gans an skrifedh '*Drystanvs hic iacet Cynomori filivs*', ow styrya 'Yma omma a'y worwedh Tristan(us) mab Cunomor(us)'. A pe an Cunomor ma yn gwiryonedh Myghtern Margh, tas Tristan yw, na nyns yw y ewnter dell lever an henhwedhlow. Martesen, Wrmonoc a gammskrifas.

Y'n tekstow koth kembrek, Margh (po March) yw mab Myghtern Meirchion, ha'y bowyow a omgyv yn Kernow, yn Kembra Dyghowbarthek, yn Kembra a'n Gledhbarth (*Cymru Gogledd*), hag yn Alban Soth-West, le may kevir Mot Margh. Denvyth ny woer yn sertan an gwiryonedh. Byttegyns, ottena Mot Margh (po y gryllas, dhe'n lyha) yn Rockcliffe, Galloway yn agan ogas, hag yw martesen mell pur goth ynter Kernow hag Alban.

Rann 2, An Gannas mis-Est

Nawbedrek

A yll'ta dismygi an ger a naw lytherenn? Py lies ger a moy es 3 lytherenn a yll'ta kavoes, res yw dhis devnydhya pub lytherenn unnweyth yn pub ger ha res yw dhis devnydhya an lytherenn yn kres an pedrek yn pub ger.

E	R	W
T	G	E
S	H	Y

Gorthyp mis-Metheven: **lammleder**

An Bennseythun

Nebes tybyansow (nebes amendys) kuntellys gans Tony Hak wosa an Bennseythun Gernewek 2012 diworth an studhyoryon esa ena:

1. Pur dha o an ostel, ha'n boes.
2. Da yw donsya - yma edhomm a wul moy a henna
3. Nyns o an dowlenn kewar ha gwell via hy havoës kyns an Bennseythun, der e-bost martesen.
4. Gwell o an didhan yn blydhynyow kyns - yth esa tybyansow a-dro dhe fatell yllyn ni kavoes didhan na via re gostek. Po, rag ensampel, ni a allsa devnydhya sidi dons gans ledyer/ores a woer an pyth dhe wul!
5. Alastair Nicholson a brofyas gweres gans tenna fleghes dhe'n Bennseythun.
6. Pan gewsyn Kernewek yn esedhogow leun re uskis yw - res yw prederi a-dro dhe dreylyans a-dhistowgh (mes yn gwiryonedh nebes koynt yw an tybyans na, drefenn tus dhe leverel res yw dhyn kewsel Kernewek, mes lenta may hyllons assaya y gonvedhes).
7. Yma edhomm a vos kler a-dro dhe nivel an dyskansow. Pyth yw styr a hemma, poran. Ni a skrif y'n form 'ow studhya X Gradh',

'dallethoryon lan' h.e. Martesen kyn leveryn 'X Gradh' re es po re gales yw an dyskansow treweythyow.

8. Da via dannvon aswonn a dhegemmeres an formow. Ni a wra henna, der e-bost yn unnik, y'n vlydhen a dheu.

9. Re ughel yw an tros yn Stevell Charlton..

10. Da via assaya aswonn tus na aswonn denvyth hag assaya kavoes 'koweth(es)' ragdha (benyn dhiworth Tasmani a leveris dhymm y feu pur gales yn kynsa entra y'n stevell vras heb aswonn denvyth ha dalleth kewsel orth tus yn Sowsnek, ny vern yn Kernewek!).

Meur ras dhe bub huni a weresas gans an Bennseythun Gernewek 2012.

Kerdh gans Stephen Gainey

Kyns an kerdh:

Kowetha ger,

Warlyna, my a gerdhas arvor dhe arvor yn 'Stank rag Golok' a-barth Kowethas Dellyon Kernow.

Hevlyna my a erviras kerdhes diwweyth an pellder ha kerdhes Fordh an Syns. My a wra y wul orth an bennseythun dhy'goel arghanti (my a dyb y fia res dhymm moy a dermyn rag omyaghhe!)

Y fydhav vy ow kul hemma gans ow gwreg, hy hwoer ha hy gour, ha'ga howetha (onan anedha studhyores a Gernewek).

Y fydh 30 mildir dhiworth Lannwedhenek dhe Fawdydh, rakhenna ni a wra godriga yn Lanneves unn nos.

My a wrug tybi bos tra da sevel arghans rag an aluseneth arta. Mars eus hwans dhis skoedhya, yma folenn '*Just Giving*' omma:

www.justgiving.com/Stephen-Gainey0

Meur ras, **Stephen Gainey**.

Wosa an kerdh:

Yth esa hepken 3 a'n bagas a 6 orth an diwedh. Jackie o klav gans temperedh y'n nos kyns mes hi a wrug ervira dh'y wul - erbynn ow husul.

Agan kowethes a wrug omhweles ha lemmyn yma askorn terrys yn hy throes! I a wrug pesya yn-dann gwynnel mes wosa Jackie dhe hwyja i a erviras hedhi ha mos dhe-dre. Jackie yw klav hwath.

An gewer o splann wostalleth mes herwydh an dhargan glyb o hi a-wosa.

Dew seudhel ow botas a wrug dralya orth dalleth an kerdh, ytho yth esa dewdroes pur lyb dhymm ha my a glewas pub men war'n hyns! Y'n gwella prys yth esa botas arall yn ow sagh yn gweli ha hansel yn Lanneves rag an nessa dydh.

Ni a wrug kerdhes rag moy es 8 our pub dydh gans menydyow pals! Ytho a-les a henna, torn pur dha o, ha chons dhe gyrghes arghans rag Kowethas Dellyon Kernow.

An Sorr ha'n Own gans Jowann Richards

An hwedhel ma a veu dyllys yn kynsa gans **Kowethas an Yeth Kernewek**, ISBN 1-899342-13-3, mis-Me 1995, hag a vydh dastyllys yn An Gannas yn deg rann.

1. An Goelyador

Yth esa an howl bras, kogh ow sedhi a-dryv an pennardh dhe'n worlewin. Yth esa an gour ha'n venyn yowynk ow kerdhes, leuv dhe leuv, a-hys an als isel, yn toemnder an gorthugher hav, ow kerdhes yn lent war an gwels kott, medhel.

I a viras dres kerrek an treth kul orth an bagas byghan a gerrek lymm esa ow tewana enep an mor kosel hanter mildir diworth an lann. Kosel o an mor yn hwir, ha skantlowr yth esa awel glor ow krygha fas an dowr; na hwath, yth esa ewyn ow sordya a-dro dhe'n kerrek, ow terlenri rudhwynn yn golow an howl isel.

Perfydh o an gorthugher ma, dell dybi Alan. Ha perfydh o y gowethes ynwedh; pur deg o hy

fas, hy dewlagas glas, hy ganow, hy gols . . . Alan a dhehwelis diworth y hunros, ha mires a-denewen orti. Fethus ynwedh o Beth, fethus heb dhout mann.

Mes nyns o henna oll. Beth o pup-tra a vynna ev orth benyn - puptra re vynnsa ev bythkweth. A-dhesempis, ev a aswonnis - bythkweth ny vynnsa ev moy orth benyn vyth. Res porres o dhodho hy gwitha, hy synsi 'trank heb worfenn', dell leverir yn hwedhlow.

Yth esa Beth ow kerdhes ganso, heb kewsel, lowen ha kosel hy brys. Alan o pur hegar, ha keresik dhedhi bys y'n dydhyow ma. Hi a ylli trestya ynno, hi a ylli fydhya ynno heb dhout y'n bys. Pan esa ev yn hy ogas, yth esa hy thybyansow war aga fenn. Nyns o hi sur mars o hemma Kerensa gans K bras hwath, mes - martesen. Bythkweth kyns ny dheuth hi mar ogas, sur o hi a henna.

Alan a erviras - res o dhodho govynn orti lemmyn. Mes fatell dal den govynn orth benyn dh'y dhemmedhi? Res porres o dhodho gul an dra y'n fordh ewn. A-dhesempis, ev a omsynsis prederys kepar ha mab-skol a-dherag hwithrer a vri. Martesen ev a wrussa govynn yn fordh dhe wul dhedhi gorthybi: 'Na vynnnav.'

'Na vydh mar wokki!' yn-medh ev dh'y honan. 'Nyns yw hi neb estrenes; Beth yw hi, ow Beth ker! Hi a woer konvedhes.'

Y'n eur ma, yth esens i ow nesa menhir bras esa a'y sav war benn an als, heb koweth, kepar ha goelyador ughel ow kwitha an tir. Yn hwir, ev o gelwys *An Goelyador* gans tus a'n le. Hag i ow nesa, an howl a sedhas mes a wel a-dryv an pennardh, ha'n skeusow eth ha bos downa a-dro dhe'n garrek loes.

Nyns esa denvyth arall dhe vos gwelys war an als. Alan a dennas Beth trohag ev, hag amma dhedhi. Hi a boesas gans hy heyn erbynn an men, ha drehevel hy fas trohag ev arta. Ev a jershyas hy gols medhel - yn hwir, lemmyn o treveth berfydh dhe wovynn orti.

Ev a worras y dhiwleuv yn leven war an garrek a-dhyghow hag a-gledh dhe benn Beth, ha kila diworti pols, dhe vires a-berth yn hy dewlagas. Y'n tor' na, Beth a vovyas hy throes, ha, dre happ, hi a sevis war droes Alan. Yn skav o hemma, ha nyns o Alan pystigys mann. Byttegyns, sorr a sordyas ynno, sorr dall, heb

reson.

'Pyth y'n bys esosta ow kul, venyn?' a armas ev dhedhi. 'A ny yllydh routya dha eseli?' Ev a ylli klewes y lev y honan kepar dell ve yn pellder diworto.

Sowdhenys dres eghenn o Beth. Hi a lammas dhe-ves, ha mires orto stark. Bythkweth ny wrussa ev kewsel orti yndellma kyns. Yn kynsa, yth o hi serrys. Fatell allas ev bedha dhe gewsel dhedhi y'n vaner ma? Ha prag? Prag? Ena, a-dhesempis, hi a dheuth ha bos ownek.

Mes nyns o hemma own kemmyn; yth esa euth ow krambla, ow slynkya, ow stevya yn hy brys, dres hy horf. Heb ger vyth, hi a skeusas y vreghow, ha poenya mar skav dell ylli dhe-ves a-berth y'n tewlwolow.

Alan a omsynsis skruthys, ha sevel stag, ow mires war hy lergh. Pandr'a hwarvia? Pandr'a dhothya warnodho . . . warnedhi ynwedh? Ev a dhallathas poenya troha furv an voves esa ow mos mes a wel ynter an gwydh.

'Beth!' a grias ev. 'Beth! Gwra gortos, keresik!' Neb le down yn y vrys, ev a aswonnis bos gyllys y sorr, mar dromm dell dhothya. Kales o krysi bos an sorr ena, yn y vrys, bythkweth. 'Beth!' a grias Alan, mes ny vynna hi po ny ylli hi gortos.

A-dhesempis, hi a drebuchyas war wodolghynn, ha koedha yn poes war an leur. Ena, yth esa hi a'y gorwedh, owth oela hag ow krena, pan dheuth Alan war y dhewlin ryb hy thenewen. Ev a slynkya y vregh a-dro dh'y diwskoedh. 'Beth, keresik,' yn-medh ev yn kosel.

Pols, ny vovyas an voves. Ena, hi a drelyas hy fenn, ha mires orto. Gyllys lemmyn o an sorr, an own, an tebelvest re wrussa dewana hy brys. Hi a vinhwarthas yn hwann.

'Ny wonn konvedhes an tra, keresik,' a leveris Alan dhedhi. 'A yllydh gava dhymm?'

Beth a viras poran yn y dhewlagas troblys. 'Nyns yw ty dhe vlama,' yn-medh hi wor'tiwedh. 'Neppyth a hwarva dhymm ynwedh.' Hi a grenas arta. 'Pypynag a hwarva o pur ankoth - ha drog.'

'Deus!' a leveris Alan yn unn ervira. 'Yma edhomm bras dhymm a swynnenn grev, ha my a dhismyk y fydh yndella dhis ynwedh.'

Kestриф Keskeltек 2012 Kernow a Wayn

Kaner-skrifer Kernewek, Bénjad, re waynyas an Kestриф Kan Keskeltек Keswlasek yn Iwerdhon, ow fetha ombrofyoryon dhyworth an broyow keltек erel neb a ombrofyas kanow y'ga yethow keltек aga honan. An diwettha prys may hwrug Kernow gwaynya an Kestриф Kan Keskeltек o yn 2005, pan wrug Krena gwaynya gans aga han Fordh dhe Dalvann.

Sewena Bénjad a dheu wosa gwaynya an kyns-kestриф Kan rag Kernow, rag kanow skrifys yn Kernewek, neb a veu synsys yn Kernow mis Du yw passys. Bénjad eth dhe Ceatharloch (Carlow) yn Iwerdhon mis Ebrel ma, le mayth esa an Gool Keskeltек hevleni, dhe vos kannas Kernow gans Bolingey Troyl Band hag eseli kessedhek Kernewek a'n gool.

Keffrys ha gwaynya an Kestриф Kan Keskeltек Keswlasek gans y gan, Mordid Bewnans, y hwaynyas ev piwas rag an gwella kan skrifys a-gynsow, gans kan aral, Moren Dhigeudh.

Elizabeth Stewart, dhyworth MAGA, a gewsis ganso pan wrug ev dehweles dhyworth Iwerdhon:

ES: Keslowena dhis a waynya an Kestриф Kan Keskeltек Keswlasek! Fatel omglewydh wosa gwaynya an piwas na?

B: Hwath ny allav y grysi! Mar worwir yw. Gool marthys o, ha splann dhe gemeres rann yn

neppyth a'n par na.

ES: Fatel o an ombrofyansow dhyworth an broyow erel?

B: Pubonan a berformyas fest yn ta; ny vynnse vy bos breusyas! Fatel yllydh keheveli kaner unnik ha ganso piano, dhe vand rock po bagas byhan hengovek?

ES: Fatel o dha berformyas yn kestриф y honan – es ta lowen ganso, hag a wruss'ta prederi martesen ty dhe waynya?

B: Nyns esa tybyans vyth dhymm. Pur lowen en gans an son – del brederav. Mes ny wrug vy merkya meur ha my ow performya. Kyns godhvos pyth re hwarva, gorfennys yw!

ES: Fatel o an gool?

B: Yth esa ayrgylgh marthys – an dre o leun a spyrys keltек – marthys da o. Pub le may hwruss'ta kerdhes yth esa tus ow tonsya ha kana ha seni ilow. My a wrug performya kynsa nos (a-dherag Lewydh Iwerdhon!), ha my a ganas yn kestриф kana hengovek, le may hwrug vy gwaynya an gwella kan skrifys a-gynsow. My a vetyas orth lies den meur y les ha lemmyn my a aswon lies den nowyth yn RU hag Iwerdhon rag prysyow dhe dhos ha my ow kul ow ilow.

ES: Wosa gwaynya an Gan rag Kernow ha Kestриф Kan Keskeltек, pyth yw nessa ragos ha'th ilow yn yeth Kernewek?

B: My a wra kana yn Kernewek bys nevra! War ow sidi nowyth y fydh unn gan yn Kernewek yn tien (Helygen), keffrys ha nebes erel gans nebes geryow yn Kernewek ynna (Tre Arta, The Cornish Miner).

ES: Prag yth yw mar bosek dhis kana yn Kernewek?

B: Megys yn Kernow en vy, hag yth esa Kernewek oll a-dro dhymm. Ow Mamm yw bardhes an yeth ytho kales o bos heb Kernewek! Ha my flogh my a dhyskas nebes kanow dre Planet Kernow h.e., my a dhyskas a-dro dhe istori Kernow ha my a gewsis tamm Kernewek gans ow Mamm. Yth esov vy ow tyski yn sad lemmyn, hag y fynnen vy ombrofyas yn

apposyansow Kernewek rag kavos nebes paperyow sodhogel!

Pan en vy studhyer yn Mankenyon, my a borth kov leverel dhe nebonan my dhe gana yn Kernewek, hag i a worthybis 'Ytho...ty a wra kana gans poslev krev?' Wosa henna, my re assayas gul ilow yn Kernewek rag diskwedhes dhe dus bos yeth ha gonisogeth Gernewek. Yma marth dhymm bos niver mar vras a dus a lever 'A, yw Kernewek yeth ytho?!' – yth yw nebes trist wosa bos megys gans an wonisogeth varthys ma ha gwlasakerensa oll a-dro dhymm!

An Men Ow Leska gans Mary Sutcliffe

Pell y'n Howlsedhes y sev hen gerweyth, Kastell Tredhin y hanow, hag, yn ogas, yma an Garrek Logan. Dell leverir, an kastell ma a veu drehevys gans pyster galloesek, Myrdhyn, rag y vester, Myghtern Arthur. Myrdhyn a fondyas ynwedh, herwydh an henhwedhel, an men ow leska, Men Logan, an pyth a dhre chons da dhe'n gentreveth oll mar kyll nebonan y leska lieskweyth. Mes, dell hevel, yth esa an kerweyth ha'n men ow leska war an Lysardh lies kansblydhen kyns Myrdhyn ha Myghtern Arthur dhe vywa; ytho, ni a grys bos an kerweyth ha men, an dhew, hwel an kowr ha kowres neb a driga ena yn hen dermyn.

Kuv o an kowr hag ev a witha an dus teythek rag morladron ha ravnoryon ha'n dus a'n provia gans boes, chatel ha puskes. Ynwedh, an kowr, pub dydh oll, pan alla, a leska an men rag dri chons da dh'y gentrevogyon. Trist o an dus ma drefenn bos an kowr ha'y wreg ow kothhe ha ny's teva flogh vyth dh'aga sywya ha gweres an dus y'n termyn a dheu.

Nyns o an gowres kuv ha kowetek kepar ha'y gour. Nyns esa fleghes dhedhi dhe witha ha nyns esa skant ober: an gowres ny wre skuba an leur, na gwrias dillas, na maga bestes. An dus teythek a ri dhedha kig, losow-kegin ha puskes ha'n gowres a's tewli y'n kowdarn esa ow kovryjyon pup-prys war an tan. Ny skuba bythkweth denyth an leur mes an gwyns gwyls

war warthav an vre a hwitha a-ves an moyha a'n mostedhes. Ytho, pur skwithus ha tesek o an gowres ha hi a spena ouryow ow tavosa hy gour.

Bythkweth nyns o an kowr serrys; ev a worthybi pup-prys,

'Poran herwydh dha hwansow, ow melder.'

Hi a grodhvola pub eur bos an kowr diek ha hi a'n gorhemmyna dhe leska an Garrek Logan rag omwitha rag na via losel tew ha syger. Mes yn fenowgh y hwelys an kowr a'y esedh yn y gador, ow leska an garrek gans y arr; ena konnar y wreg o euthyk dres eghenn. Ny allav vy dasleverel an arvedhennow a skrija hi dhodho. Mar koska ev yn y gador, hi a dewlsa bili orto ha pan dhifuna ev, gans penn brewvannek, hi a arma yn lev kepar ha tarow ow pedhygla, 'Hedh dha ronkow, kanjon diek, ha pes dha ober!'

Yn fenowgh, an kowr a wovynna orth tus ow triga yn Tredhin, 'Fatell allav vy hedhi hy thaves?' Lies eghenn a gur a veu profyes. Dre vras y leverys y tal dhe'n gowres bos baban dhedhi rag kara ha gwitha warnodho. Mes kowell-lesk an kopel kowrek a worta gwag dres nebes blydhynyow. Mes ena den fur yn Tredhin a'n jeva tybyans da. Yth esa kowr arall ow triga yn Karnbre hag yth esa dhodho teylu bras, dewdhek po pymthek flogh – nyns o ev sur yn kever an niver. Y wreg re varwsa nans yw diw vlydhen. Argasus ha fel o an kowr na, ha pup-prys ev a omsettya war dus ow vyajya dres y skons. Oll an dus a dybis bos pur ewn dhe gemmeres flogh dhiworth y das dibreder ha drog, dhe vos adhyskys gans aga howr da. Ynwedh, y'n termyn a dheu, y fia gwell rag an dus teythek aga honan. Mes piw a ylli ladra an flogh? Unnver ens i oll, an gwella a via gwragh guv ha skentel ow triga yn Porth Senan.

An venyn ma o medhek fur ha hi a dhyghtya oll an fleghes yn Porth Senan. Y's tevo kath dhu hag yth esa teyr kathik dhedhi. An wragh a worras unn gathik yn kanstell dheges, omvaylya yn mantel chevisyes ha lewya yn kert ha hoba dhe Garnbre. Kowr Karnbre ha'y fleghes kottha galsa helghya, mes an yowynka, Jori y hanow, a veu gesys ow kwari yn gover an velin. Pes da dres eghenn o ev dhe glappya gans an wragh, dybri tesennow safron gensi ha gwari gans an gathik. Pan brofyas an wragh ev dhe alloes dos rag triga yn Kastell

Tredhin ha perghenna y honan an gathik, ev a akordyas kettoeth ha'n ger. Ev a vyajyas y'n kert gans an wragh dhe Dredhin. Pur lowen o an kowr ha'n gowres dhe dhynnerghi Jori hag y gathik. An wragh a dho pub dydh dhe vysytia an mab, gwari ganso ha surhe y vos yn poynt da. Pan esedha an kowr war an Garrek Logan, an maw a esedha war garrek vyghanna a welir hedhyw a-dal dhe'n Garrek Logan. Pan aswonnis tas Jori an mab dhe driga yn Kastell Tredhin, kontentyes lowr o ev, drefenn nag esa edhomm dhodho a'y witha.

Lemmyn fara an gowres a dheuth ha bos moy ha moy kuv. Hi a spena termyn hir ow kegina boesow denteythyl: pastiow, hogennow, puskes ha tesennow safron. Hi a waria gans an flogh hag a-wosa hi a'n dyski gwari peldroes. Jori a devi krev, yagh ha lowen. Pan dheuth ha bos an maw kottha, an kowr a'n dyskas pyskessa ha guthyl baghow-pyskessa a gregyn. An gowres a wre linennow a lin ragdha.

Dres nebes blydhynyow i a driga war-barth yn lowen. Mes ha'n kowr ow kotthe, ev a dheuth ha bos pur bith. Ev ny ri arghans lowr dhe'n gowres rag dillas hag eskisyow rag Jori. Pur dhiak o ev hag oll an ober a asa ev dhe'n gowres ha'n mab. Milweyth, yn fenowgh ev e ha bos serrys orth y wreg ha maw a-dro dhe druflennow.

Unn jydh yn mis-Du, an kowr eth dhe'n varghas dhe brena boes. Ev a erghis y wreg ha'y mab dhe vetya orto war an fordh rag doen an prenasow ragdho. Mes mar vysi ens i ow kwari peldroes, may teuthons pur helergh dhe'n hyns; ytho res o dhe'n kowr travalya a-hys an hyns ow toen bugh war y dhiwskoedh ha davas yn-dann gettep bregh. Pur serrys o ev, ow troesya oll a-hys an als Pedn-y Vownder, ow mollethi y wreg ha mab hag ow tyli dial warnedha. A-dhelergh dhe nebes kerrek war an als, an gowres ha mab a'n klewas ha pur ownek ens i. An gowres a wortas yn-dann gel ryb pleg y'n hyns, ogas dhe aswa war le kul, ha pan nesas an kowr an aswa, hi a weskis y lagas. Ev a droghyas a-nans an lammlader, chatel hag oll, hag a veu skwattyes war an karregi tynn a-barth-woeles. Goliys yn ankensi veu ev, mes kyns ev dhe verwel, ev a elwis y Dhuwow dhe dhiella y wreg. A-dhesempis, an gowres a veu treusfurvyes dhe'n peulven karnedhek, hag y hyllir gweles hemma dhe'n jydh ma ogas dhe'n

Garrek Logan.

Pur dhyegrys ha galarek o Jori, mes pan aswonnis an wragh an nowodhow trist bos an kowr ha kowres marow, hi a dheuth dhe witha an maw bys may kavas ev kowres yowynk avel y wreg.

Lyther a Gembra a-dhiworth Tim Saunders (agan kesskrifer arbennik kembrek)

Otta ni ow tehweles dhe gewsel yn kever liwyow. Gans an liw rudh y fynnav dalleth. Nyns yw hemma es, rudh a-ban yw liw ow gwlasgedh vy. Yma hager gendonow war gowethas peldroes Sita Kardydh. Avel an Ydhyn Glas i a vydh aswonnys yn peswar bann bys. Glas yw liw aga krysyow, hag yma arwoedh edhen las war aga krysyow ha war aga baner keffrys. Glas yw liw an esedhvaow y'n plen a-dro dhe wel Sita Kardydh.

Y karsa den kevoethek a bow pell prena Sita Kardydh. Brav, y'n medh lowr a dus. Y karsa ev dilea an kendoenow. Bryntin, y'n medh an oll. Hag y fia da gans an den kevoethek ma treylia liw an krysyow dhe rudh. Brav ha bryntin, ny'n medh nagonan. Y fia da ganso gorra an Dhragon Rudh war an Krysyow yn le an Edhen Las. Ny bleg henna mann: y fydh pur dha gans an skoedhyoryon gwevya baner an Dhragon Rudh ynwedh, mes an Edhen Las yw arwoedh Sita Kardydh.

Ha'n geth skoedhyoryon na ow mires orth Kembra yn-dann wari, y fydhons i lowen fest gans an krys rudh hag arwoedh an Dhragon. Rudh yw liw bagas Kembra – ha nebes a warioryon Kardydh y'ga mysk – ha henn yw da hag ewn. Mes ny dheuth vy erbynn nagonan yw lowen yn kever treylia an Ydhyn Las dhe Ydhyn Rudh.

Hag ynter an Glas ha'n Rudh, treweythyow y fydh an Gwynn. Unnver ov dell veu re a'n kesunyans arbennik na a liwyow y'n termynn

usi tremenys. Ow leverel an gwir glan dhywgh, yma re a'n kevunyans na y'gan dydhyow ni. Onan dreus eghenn a vydh ow korra skrudh yn-nans ow heyn. Y'n hwel ytho y feu dannvenys ebost dhe'n oll yn-dann gusulya gwisk glas, gwynn, ha rudh unn jorna arbennik. Rag henna, my a dhug arwoedh krenn glas, gwynn, ha rudh y'n soedhva – ha'n glas y'n kres gans an rudh a-dro dhe'n amal. *Ah, ça ira, ça ira, ça ira . . .* y kenyn vy yn-kosel, ha my owth entra dhe'n soedhva. Yn arvow, a gywsosoryon! Po tra kyn fe a'n par na.

Mes kemmeryn ni an Gwynn ytho, yn-unn asa an Rudh ha'n Glas war-barth. Ott omma liwyow unn krys usi gans ow mab, Meirion. An re na yw liwyow Barcelona, hag yn hwir my yw maga parys avel onan kyn fe dhe sevel ha garma *Barçaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa!* Pan vydh an Unnek Sans yn-mes war wel an Plen Nowydh. Mes pandra a wren dhe'n Du dhana? Y gevunya gans an Gwynn, heb mar!

Nans yw lowr a vlydhynyow, y tehwelis vy ha'w myrghes, Gwenno hag Ani, dhe'n vro a-barth dhe'w mamm. Marth y'gan beu, Mamm ha my, ow kweles Krows Pyran war lies drehevyans poblek. Marth y's teva Gwenno hag Ani orth agan marth ni. Py vaner a viw gwelys war dhrehevyansow poblek bro vyth, marnas baner an vro?

Mes marth ha sorr esa warnedha i, ha war veur a dus omma, ow kweles kwallok pennsogh ow kibya an Gwynn ha Du orth an or. 'Fatell yllowgh hwi godhevel ref an par na?' y fydhons orth hy govynn.

My, ny'm beus gorthyp dhe henna. Ha hwi, ytho?

Krakkya-Kod
gans Polin Prys

Rag krakkya an godenn, y tal parya pub lytherenn gans riv hag ena lenwel an gist bedrek rag diskudha an geryow krowsys ynni. Y hyllir gorra pub lytherenn y'n gist vyghan ryb hy riv rag perthi kov anedhi. Unn lytherenn (L) yw res seulabrys.

To crack the code, work out which letter matches which number and fill in the square box to read the crossed words. You may

enter each letter in the small box by its number to keep track. One letter (L) is given you to start you off.

Niver Hwegh

A	B	D	E	G
H	L	N	O	R

1	2	3	4	5
	H			
6	7	8	9	10

8	1	7	4	2
10		6		7
1	5	4	10	1
3		10		3
2	10	9	4	2

Krakkya-Kod
Gorthyp Mis-Metheven

R	E	B	U	K
A		R		R
K	O	E	N	A
A		U		S
N	O	S	Y	A

An Kylgh Kernewek Tro an Avon 2011 gans Esme Tackley

An erthygel ma
yw skrifys y'n FSS.
Dalleth a wra daswel
an FSS y'n vlydhen
2013 ~ pella kedhlow
a-dhiworth MAGA.

Dy'Lun an 4a mis Gortheren 2011 o, ha'n gorthuher na yth esa agan tro yn lester. Teg o an gewer dres an jydh, y'n gwella prys, hag yth esen ni ow kwaytya viaj hweg.

Pubonan a gesvetyas war Gay an Pennsevik a Gembra dhe seyth eur. Well, yn gwiryonedh yth esa nebes ahanan a gesvetyas moy a-varr es henna y'n diwotti, An Pennsevik a Gembra y hanow. Yth esa porpos orth henna – yth esa ostes an diwotti ow poba pastiw ragon. Y hyllir dos ha bos nownek yn-mes war an dowr!

Pan dheuth an termyn dhe vos a-bervedh y'n lester, parys en ni, mes nyns esa an pastiw parys! Res o dhyn gortos pols ragdha. Wor'tiwedh – dew servyow bras leun a bastiw saworek a dheuth dhyworth an diwotti, a-hys an kay ha war an lester. Prys mora!

Yth esen ni neb deg warn ugens den – kernewegoryon, diskadoryon, studhyoryon, kowetha ha teyluyow. Rann ahanan a wrug esedha a-bervedh y'n lester (ogas dhe'n barr), rann yn-mes war-woles ha nebes moy yn-mes war'n flour a-wartha. Mes ple'th esen vy? Yth esen vy y'n chi ros. Res o dhymm derivas oll a-dro dhe'n viaj ha'n pow a-dro dhe'n dowr. Ytho ottomma dalleth an derivas:

“Gorthuher da dhywgh hwi oll; ‘Goth Aberfala’ agas dynnergh y'n lester.

Gwreugh goslowes gans preder orth derivadow sawder dhyworth dus an gorhel, mar pleg. Yn sowsnek hepken y fydh. [An brennyas a ros an derivadow a vern na.]

Ha ni ow kasa an porth, yth eson ni owth entra y'n Carrick Roads – Ankorva an Garrek martesen. Ottomma porth naturel an tressa downa y'n norvys. Ria yw – henn yw nans avon beudhys wosa an Oos Rew. An dew borth brassa ha downa es Aberfala yw Sydney ha Rio de Janeiro.

A-gledh hwi a yll gweles Stat Trefusis, synsys gans an teylu na a-dhia Woreskyn an Normanas. War an treth y fedha forn lim hag a-dryv, y'n le usi an chioiw bras lemmyn, yth esa hwel arhans-pлом, Wheal Clinton y hanow, yn kres an nownsegves kansvledhen.

Ynter an dhew poynt – Trefusis ha Penarrow – yma

obelisk a ven growan war an treth ha warnodho an lytherennow T.B. Styr a hemma yw ‘Truro Boundary’. War tu aral an dowr dhe'n Poynt Messack ogas dhe Lannsyek (St Just in Roseland) yma obelisk aral. Linen dhyworth an eyl dh'y gila a verk an or yntra porth Truro ha porth Aberfala. Pub hwegh bledhen y hwer solempnita ‘Gweskel an Oryon’, pan vysytyons an Mer, Korf ha Mester an Porth Truro an dhew obelisk.

Ha gyllys a-dro dhe Boynt Penarrow hwi a yll gweles Klub Golya ha Porth Mylor (po Melor). Melor o an Sans y'n hanow ma, mes hanow aral rag an dreveglos o Lannwydhek hag yma istori dhe'n porth ma. Dres an Breselyow Napoleon, an Lys Mor a dhrehevis lestriva omma rag sostena an lu lestri, awos bos Aberfala re vysi gans an lestri trumach. An lestriva omma o bysi arta dres Bresel an Krimea. Yma bosti omma, ‘The Ganges’ y hanow, a veu henwys war-lergh gorhel dyskans a'n lu lestri ankorys omma yn ogas ynter etek kans hwegh ha tri-ugens [1866] ha nownsek kans marnas onan [1899]. Drog aswonys o an gorhel na awos an dyghtyans garow gorrys war an servysi. Dres Nessa Bresel an Bys soudoryon an Gorthsav Frynkek a wrug devnydh a'n lestriva hag awosa rag an tiransow yn Normandi gans lu an Statys Unys. Ottomma eglos normanek ynwedh. Y'n gorflan yma krows – hen grows an hirra yn Kernow – seytek ha hanter troos hys hy hirder, kynth yw nebes ynkleudhys.

Mylor Creek, po Poll Skathow y hanow kernewek kyns yw pleg mor a led dhe Bons Nowyth – Mylor Bridge.

Omma a-gledh yma ‘Greatwood House’ (Chi Koos Bras), drehevys y'n seytegves kansvledhen mes fest chanjys yn etek kans ha hanterkans [1850]. Unn perhen o Amiral James, neb a synsis kevewiow bras orth y benn bloodh, ha del leverir, yth esa'n Amiral Arludh Nelson ena unnweyth. Wosa nownsek kans ha tri-ugens [1960], ostel o an chi hag yth esa droglam pan vons beudhys lies ostyas ogas dhe Bennardh (Dodman Point). Lemmyn rynnys yw an chi dhe rannjiow gorlanwes, del grysav.

Kores Restronguet tremenys, a-hys a-gledh hwi a yll gweles Restronguet Creek. Nyns yw frynkek an ger Restronguet, mes kernewek – ros / tron / koos = promontory / nose / wood.

Brassa rann a'n pleg ma a wra deseha dhe vordrig, awos an myns tew a leys dhyworth an Carnon River – Dowr Karnen, le mayth esa hwel sten der an hal dres lies kansvledhen. Yn-dann an leys yma gweli grow yw skoven. Yth esa meur a wonys sten, treweythyow gans shaftys yn-dann dhor. Ynter etek kans ha seyth warn ugens [1827] ha nownsek kans pymthek [1915] yth esa hyns horn monek a-hys tu a'n north. An kertys tennys gans mergh a dhros moon kober dhe'n kay dhe Benn Daniell hag ena dastri glow rag an hwelyow.

Ha lemmyn an ‘Pandora’ – meur gerys ha meur y vri. Leskys o ev, soweth, a-varra y'n vledhen ma. An tan a dhalathas y'n chymbla, del leverir, ha distruys a veu oll an to kala ha'n leur a-wartha. Yn gwella prys yma'n surheans ow pe yn uskis ha'n bragti a wra y dhastrehevel kettooth hag yllir. Nyns yw an hanow ‘Pandora’ pur goth – martesen kans bledhen ha hanter. Yma dew hwedhel a-dro dhe'n hanow ma. Y'n kynsa, gorhel henwys

'Pandora' a wrug golya dhe Tahiti rag dri tre nebes wustloryon a'n 'Bounty'. Kellys a veu an 'Pandora' ha'n kapten shyndys, Edward Edwards, a omdennas dhe Gernow ha dashenwel an 'Tavern Gorhel' avel 'Pandora'. Y'n nessa hwedhel, yth esa lester trumach, 'Pandora' y hanow, owth oberi adro dhe'n termyn pan veu dashenwys an tavern. Martesen yth esa kolm yntra'n teylu o perhenoryon an gorhel, ha'n tavern.

Y'n pymthegves kansvledhen yth esa kowbal a wre oberi ynter an tyller ma ha Penn Restronguet war lann aral an pleg. Fordh veur dhyworth Pennrynn dhe Druru a wre dos omma dhe'n 'Chi Tremenva'. An kowbal ma a besyas bys y'n nownsek kans tredhek ha dew-ugens [1953] rag kerdhoryon hepken. Y'n aber an pleg yma gweliow ester; martesen y hyllir gweles gwelennow merkya.

Dhe benn an pleg yma Devoran, ha pella, 'The Norway Inn' ha Perran-ar-Worthal.

A-gledh arta yma Loe Beach (Treth Logh), kresen orth gwariow dowr lemmyn. A-dro hag a-dryv an treth yma'n dreveglos Feock. Yth esa Sans po Sansas Fiac/Feoca ha rann a-wartha an dreveglos yw godhvedhys hwath avel 'La Vaig' – hemm yw 'lann' + hanow Sans. War an vre yma chi bras an teylu Holman.

Omnia a-gledh yma Pill Creek – Pyll Pyll po Creek Creek! Fylmys y'n tyller ma a veu 'Dangerous Exiles' (Divresow Beryllys) hag 'Enys Tresor'. Robert Newton a warias Long John Silver – Jowan Arhans Hir, ha Kernow o ev.

Lemmy'n ni re dhrethedhas penn Ankarva an Garrek hag entra y'n Dowr Fala. A-gledh arta yma'n lowarthow ha chi Trelissick – y'n berhenogeth an Fydhyans Kenedhlek (National Trust). An chi a veu drehevys a-dro dhe seytek kans dek ha dew-ugens [1750] rag Kapten breselyek. Y'n vledhen etek kans, prenys a veu gans Mester R A Daniell, perhen nebes hwelyow. Y vab a dhasrehevas an chi ha gul fordhow der an stat. Awosa, Yurl Aberfala o an perhen, hag ena an teylu Copeland – dhyworth an weythva cheni Spode yn Stoke-on-Trent. Yn nownsek kans pymthek ha dew-ugens [1955] Mestres Copeland a ros an chi ha meur a direth parkow dhe'n Fydhyans Kenedhlek. Ny yllowgh hwi vysytya an chi awos bos annedhys gans an teylu hwath.

Nans yw diw vledhen, ni (An Kylgh Kernewek) a vysytyas an lowarthow orth tro a-dro gans Wella Chubb – pur dha o henna. Y'n dowr a-woles dhe'n lowarthow hwi a yll gweles ammeth meskel – megys war lovanow yns i. I a wra dalleth pur vyhan ha tevi. Dybrys yns i oll yn Kernow!

Ottomma Kowbal an Myghtern Harri, a wra treusi an avon dhyworth Feock dhe Philleigh (Eglos Ros) pub dydh. An Myghtern Harri o, del hevel, Henry an Hwegves awos bos an teylu Arundell a Dolverne lel dhe'n teylu Lancaster dres Breselyow an Rosennow. An kowbal a welowgh yw nowyth – nans yw peder po pypm bledhen – mes yth ober hwath gans chaynys. Yn etek kans ha peswar-ugens [1880] y talethas omma an kynsa kowbal gans gorhel tan; kyns es henna yth esa skath revya – rag mergh ha kertys ynwedh!

A-gledh arta yma dew bleg – Lamouth ha Coombe po Cowlands. An penntir omma yntra Lamouth ha Coombe yw le kerys a'n Oos Horn, Roundwood (Koos Rond) y hanow. War benn an vre yma fosow ha kleudhyow dres konna an penntir ha dinas ynwedh. Lemmy'n yma remenant an kay drehevys rag kenwerth yn sten ha kober dhyworth an hwelyow, ha glow ha lim dhyworth tyleryow erel. Diwettha yth esa lesterva rag gul lestri.

Oll a-dro dhe'n ranndir ma yma avalanegow – nyns eus avalow yn unnik, mes ploumennow ynwedh – meur aga bri yw an ploumennow Kea.

A-dhyhow yma pennti koth an wikoryon frank, Tolverne y hanow. Pypm kans bloodh yw, del hevel, mes piw a wor? Nans yw pell yth esa dew ji – tavern ha pennti sowl rag an trethor. Yma hwedhel a-dro dhe venyn neb o trigys y'n pennti; gwragh o hi martesen. A-dro dhe etek kans, yth esa kas ynter an wikoryon frank ha'n doloryon.

Omnia ni a entra y'n Dowr Truru, mes a-dhyhow yma'n Dowr Fala ha pella, ev a dheu ha bos an Dowr Rumon (Ruan River).

A-rag ha a-dhyhow yma'n dreveglos Malpas (frynkek = mal pas = bad step, awos bos treusva dhrog omma). Yma Malpas unn mildir a Druru. Res yw dhe'n lester omdreylya omma. Yn Malpas yma'n diwotti 'An Gerhydh' (The Heron) y hanow. Pan vynnons an dus mos dhe Druru war an lester, i a wra tira omma hag entra yn kytrrin. Hwi a yll gweles an Dowr Tresillian ynwedh, a led dhe Sen Klemens hag ena, Tresillian. A-dal an dreveglos yma gwydh hir ha hwi a yll gweles martesen an kerhydhas hag igrettys a wra klusya ena. Hanow aral rag igret yw kerhydh pennvagas lyha; danvenys yns i dhyworth Afrika nans yw neb pymthek bledhen; melyn yw aga threys.

Fest down yw an dowr omma – hanterkans bys dhe beswar-ugens troos hys. Ytho yma gorholyon tennys mes a usadow synsys omma yn fenowgh. Le kostek yw ragdha dhe wortos omma erna wrons i kafos ober arta. Nyns eus saw meni korf eskern warnedha.

A-gledh arta hwi a yll gweles an Ros (Roseland) ynter omma ha'n mor. A-rag hwi a yll gweles bys yn Aberfala ha'n mor, del grysav.

Ottomma Turnaware Point. Dres Nessa Bresel an Bys, an soudoryon amerikanek eth a-bervedh yn lester rag mora dhe Normandi omma. Hwi a yll gweles hwath remenant an dhew gay drehevys rag daromres ha gorholyon.

Pella a-hys dhe'n gledh hwi a yll gweles St Just – Lannsyek ha Poll Lannsyek. Mes a-gledh omma, yth esa tan war an lann an dohajydha ma. Pan dremenas kapten an lester dres an tyller ma, yth esa meur a vog, flammow ha tangasoryon owth omladh an tan. Nans yw lies bledhen yth esa an poll ma an Gorsav Kwarantyn – diberthva – rag an porth Aberfala. Yma'n eglos omma settys yn korflan yw moy lowarthow es ynkleudhva. Yma frosow ha plansow teg, esedhow ha gwydh a gudh an leder warwoles dhe'n eglos hy honan ryb amal an dowr. Y'n tredhegves kansvledhen y feu drehevys an eglos, mes

dastrehevys y'n nownsegves kansvledhen yn gis sempel. Pur deg yw hi.

Dres St Just/Lannsyek ni a wra dos ogas dhe Lanvausa/St Mawes, henwys war-lergh an Sans Maudetus. Yth esa trevesigeth ha dinas omma yn dydhyow kyn-Kristyon ha sten a veu esportys y'n Oos Brons. An kastel, meur y vri, a veu drehevys gans Henri an Etegves, yn pymthek kans tri ha dew-ugens [1543] y'n furv delen melyonan. Henri a dewlis towl orth tri hastel mes yma dew yn unnik – an huni ma ha Pendennis war denewan aral an porth. Porpos a'n kastylli ma o gwitha Truru ha tyleryow a-bervedh y'n pow a omsettyans dhyworth an mor – dres ehen dhyworth an lu spaynek.

Yntra pymthek kans dew ha tri-ugens[1562] hag etek kans dewdhek warn ugens [1832], Lavousa a allas dewis dew esel seneth – burjestra bodder o. Treveglos byskessa sowyn ha bysi y'n nownsegves kansvledhen o Lanvousing. Lemmyn yth yw tyller havysi ha chiow dy'gol. Yma kowbal byhan a Lannvousing dhe Place.

Yn kres an Porth Aberfala yma Karrek Dhu po Karrek Reun. Res yw dhe l'ystri lewya dh'unn tu po y gila. Down yw an dowr omma, mes yma'n porth ow lenwel a leys ha ny yllons an lestri bras dres ehen entra dhe'n lesterva ha fastya. Tus an lesterva a vynn kartha gweli an mor mes yma achesonys er y bynn, awos sort speshyal a wommon ha gwylar a dyv omma.

A-gledh pella es Lanvousing yma'n golowji Sen Entenin/St Anthony – po Fraggles Rock, mar kwrewgh hwi perthi kov a'n dowlen flehes. Penntir omma re beu kerek a-dhia an Oos Horn, mes an kerweyth arnoweth a veu drehevys dhe benn an nownsegves kansvledhen ha dres an dhiw Vresel an Bys. Lemmyn, perhennys yw an rannir gans an Fydhysans Kenedhlek.”

Dres oll an tro, splann o an gewer, mes ha ni ow tos bys yn Aberfala arta, ni a allas gweles an niwl ow tiyskynna ... y'n prys da en ni.

“Ha lemmyn – Pendennis. An penntir ma re beu kerek a-dhia an Oos Horn ynwedh, ha del hevel, yth esa fos koth dres an penntir kyns bos drehevys an kastel gans Henri an Etegves. Y'n seytegves kansvledhen y feu drehevys an gweyth korn avel gwith moy. Y'n dydhyow ma yma demedhyansow ha hwarvosow erel y'n kastel. Perhen yw English Heritage (Ertach Pow Sows) – koynt yw henna!

Ryb po a-rag an kastel yma'n Gorsav Gwithyas an Arvor, le mayth yw kesordenys sawyansow a'n mor. Fol yw towl an governans degea an gorsav ma. Martesen y fynnonys i treylya kowsys.

Selven an porth lestri nowyth a veu settys yn etek kans ha tri-ugens [1860], teyr bledhen kyns dhe dhos an hyns horn dhe'n dre. Yma tri syghborth meur ha'n brassa, Porth Myternes Elizabeth, a veu ygerys yn nownsek kans hwetek ha dew-ugens [1956]. Sowyn yw an porth hwath gans meur a ober ha mos ha dos gorholyon. Hedhyw yma tri gorhel an Lu Lestri Ryal omma – 'Mounts Bay', 'Argus' ha 'Largs Bay'; ynwedh yma'n karyer kerri po kowbal kerri 'Repubblica del Brasilia' perhenys gans Grimaldi; ha lies gorhel trumach plesour.

A-dal an porth yma'n Gwithti Kenedhlek a'n Mor yn Kernow; yma gwel splann dhyworth penn an tour. Ynter an porth ha'n Gwithti hwi a yll gweles chi an skath sawya; yma'n skath sawya ena ynwedh.

Ha lemmyn ni a wra dehweles dhe'n kay arta. Del waytyn, hweg o an viaj ragowgh.”

Oll an derivadow ma a veu leveryys y'n kynsa le yn Kernewek ha nessa yn Sowsnek rag an re na ny gonvedhons an yeth (teylu ha kowetha studhyoryon ha dyskadoryon). War neb kor ynter oll an derivadow, my a allas dybri pasti pur dha hag eva hanaf paper a gorev. Tro fest hweg o.

Koloven Bersonel Besydhyans

Rowan Josep Sandercock a veu besydhyys yn Eglos Sen Keyn dhe'n 17ves a vis-Metheven 2012.

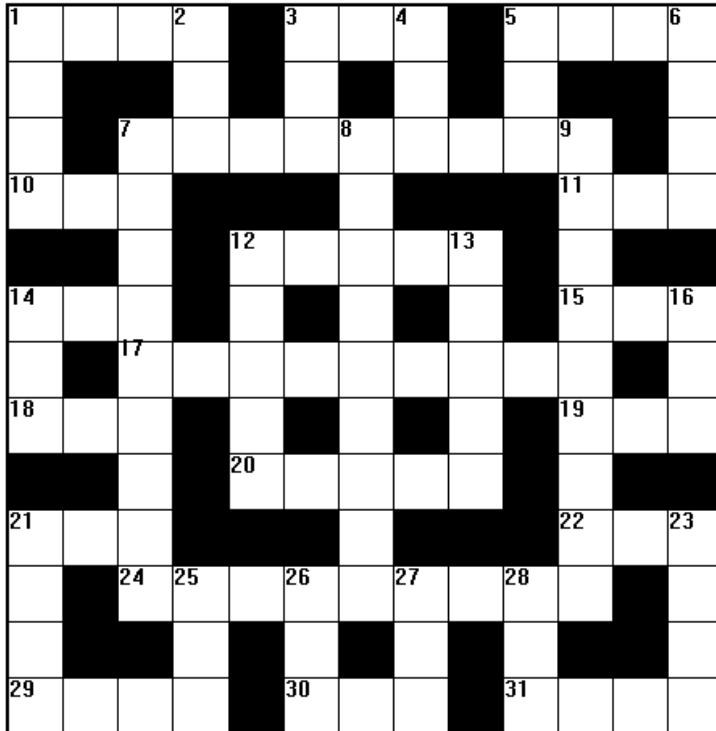
Ottomma Rowan, deg mis y oes dhe'n termyn na, gans y das-gwynn wosa an servis.

17-6-2012

Krowseryow Mis-Gortheren

gans Ray Edwards

a-dreus:

1. Rag gorra ha gwitha taklow ynni (4)
3. *Ty a 'fydh pur dormant ...* (OM 491) (3)
5. Blew war an fas (4)
7. Kerensedhek (9)
10. Torn (3)
11. Bay (3)
12. Res yw y igeri dhe vos yn chi (5)
14. Gwayans an mor war-lergh an loer (3)
15. Res yw hy igeri dhe vos yn lowarth (3)
17. Surheans (9)
18. Agan planet ni (3)
19. Skiansek (3)
20. Best a yll doen den (5)
21. Askorr (3)
22. Ni a dheber hy oyow (3)
24. Avowans (9)
29. Ti gwrys a gala (4)
30. Nyns yw *dydh* (3)
31. Tyller rag dyski (4)

war-nans:

1. Pratt (4)
2. Bagas chlow (3)
3. Sertan (3)
4. *Ewgh dhe ... ow soudoryon* (BM 1354) (3)
5. Amm (3)
6. Mamm: *dha* .... (4)
7. Ehwas war vordonn (9)
8. An mis ma (9)
9. *Dyw an Tas yw leun pasifiys, ... ha kontentys gans mabden* (TH 10a) (9)
12. *Dhe + my* (5)
13. Rag vyajya war dhowr (5)
14. Ev a lesk (3)
16. Nyns yw *mor* (3)
21. Pareusi an tir rag hasa (4)
23. Lagha (4)
25. Kynsa dydh an seythun (3)
26. Davas yowynk (3)
27. Moy ogas (3)
28. Gnas: y ... (3)

Skeusenn a Gernow

Eglos Sen Keyn. An dre a vydh kevys war an fordh ynter Lyskerrys ha Logh.

Gorthybow dhe'n krowseryow mis Metheven 2012

An Gannas

An Gannas ISSN 1469 705X yw dyllys pub mis gans **Kowethas an Yeth Kernewek** a-dhia Lys an Kog, 2 Cook Court, Latchbrook, Essa, Kernow PL12 4UE ☎ 01752 840749

Kost an ragpren yw £20 an vlydhen ha gans hemma eseleth Kowethas an Yeth Kernewek

An pennskriker **Graham Sandercock**, trigva a-ugh, yw lowen degemGortherenres erthyglow yn furvas Word dh'aga dyllo po der e.bost:

grahamsandercock@blueyonder.co.uk

Pryntyes yn Kernow gans **Stuprint**, Lyskerrys.

Kesva an Taves Kernewek: trigvaow

Skrifennyades: Maureen Pierce, 16 Fordh Trelawney, Kelliwik/Callington, Kernow, PL17 7EE; ☎ 01579 382511; e.bost: mpiercekernow@btinternet.com

Gwerthow: Jori Ansell, 65 Churchtown, Gwynnyer, Heyl, Kernow, TR27 5JL; faks ha ☎ 01736 850878; e.bost: jori.ansell@tiscali.co.uk

Kernewek Dre Lyther:
gwiasva: <http://www.kesva.org/KDL>
Ordenor: Roger Bailey
e.bost: kernewekdrelyther@hotmail.co.uk

Apposyansow: Tony Hak, 5 Sherwood Close, Bracknell, Berkshire, Pow Sows, RG12 2SB, ☎ 01344 427105; e.bost: kowethas@tonyhak.freemove.co.uk

Kowethas an Yeth Kernewek

Gwiasva: www.cornish-language.org
Kowethas an Yeth Kernewek yw Alusen Govskrifys, niver 1065527.

Soedhogyon 2012, bys y'n nessa kunteles blydhenyek (Genver 2013), yw:

- **Kaderyores:** Loveday Jenkin, Pennti Tremeyn, Pras an Bibell, Kambron TR14 9PH; ☎ 01209 831517
e.bost loveday.jenkin@googlemail.com
- **Skrifennyas:** Tim Hambly, 12 Stret an Duk, Lannstefan Wartha, Kernow, PL15 8HD ☎ 01566 773716
e.bost skrifennyas@btinternet.com
- **Alhwedhores:** Koreen Twydell ☎ 07890742570; e.bost: koreen@koreen3.orangehome.co.uk
- **Dyllansow:** Maureen Pierce
- **Eseleth:** Tony Hak, 5 Sherwood Close, Bracknell, Berkshire, Pow Sows, RG12 2SB, ☎ 01344 424105; e.bost: kowethas@tonyhak.freemove.co.uk
- **Eseli an Konsel:** Jan Edmondson; Mary Ellis (Kowethas Kans); Steve Harris; Raël Harvey; Sally Mollard; Polin Prys; Rob Reynolds; Graham Sandercock (An Gannas)
- **Kestewisys:** Esme Tackley; Shelagh Garrard
- **Gwerthow:** Jan Edmondson, 2 Kilger Wartha (*Higher Kilgear*), Boskennek, (*Boconnoc*) Lostwydhyel PL22 0RU ☎ 01503 220445
anjanva@phonecoop.coop

Gwerthji Kernewek:

Keskewsel, 24 Plen an Varghas, Ryskammell, PL32 ☎ 01840 211725
(dyghtyer Jerri Jeffries)

An Gannas

© 2012